

GRAFFITI OP CHINESE MUUR

onze Wereld

NUMMER 12 · DECEMBER 1999 · f 8,50

MAORI-TROTS

Tatoeage als statement

De omstreden erfenis
van Julius Nyerere

8 710404 200495

THEMA: JONGEREN-BOOM
Dringen geblazen

Feng Zhenjie: 'Alles is een pose van geluk. Misschien wil dit bruidspaar juist wel huilen'

Bezeten van nepgeluk

De ene gaat de modernisatiedrift te lijf met graffiti en sloophamer; de ander schildert de romantische uitspattingen van de Nieuwe Rijken. **Jan van der Putten** sprak met twee beeldend kunstenaars uit Peking van wie binnenkort werk is te zien in Eindhoven.

foto's Dominique Landau

DE ZWAAR OPGEMAAKTE bruid heeft een knalgele luxe japon aan. Even geel is de sluier. In het haar draagt ze een bladertakje, en in haar linkerhand een groene waaier. De als een robot glimlachende bruidegom ziet er zo mogelijk nog kitscheriger uit: brokaten vest over een blauwe mantel, reusachtige pijp in de hand, groengelakte nagels. Hun blikken komen vanuit de uiterste ooghoeken en kruisen elkaar. Achter hen zweven kleurige zeepbellen door een groene ruimte. In de verte zijn wereldberoemde toeristische attracties te zien, ongetwijfeld het doel van hun huwelijksreis. En zo staat dat onnatuurlijke bruidspaar zijn uiterste best te doen om mooi en gelukkig te wezen.

'Alles is pose,' zegt Feng Zhenjie over dit levensgrote schilderij in een bloemetjes-

lijst, dat tegen de muur van zijn morsig studootje staat. Alle andere aanwezige schilderijen zijn varianten op hetzelfde thema. 'Het is een pose van geluk. Ze doen alsof. Misschien willen ze wel huilen. Straks spat hun neppgeluk uit elkaar. Net als die zeepbellen.' Waarna hijzelf, ter wille van de foto's, gewillig poseert voor zijn pose-bruidspaar.

Feng is net 31 geworden, maar hij oogt een stuk jonger. Hij komt uit een arbeidersfamilie uit de plaats Anyue in Sichuan, een reusachtige provincie in het midwesten van China. Al heel jong wilde hij kunstenaar worden. In 1988 werd hij aangenomen op de kunstacademie van Sichuan. Hij begon te lezen over de geschiedenis van de schilderkunst in China en het Westen, en hield niet meer op. Rembrandt en Van Gogh werden zijn grote voorbeelden, 'niet om hen te imiteren maar om net als zij het uiterste uit mezelf te halen.' Later kwamen daar de Amerikaanse pop art-koning Andy Warhol en camp-vorst Jeff Koons bij.

In 1995 studeerde Feng af als leraar olieverfschildering. Hij kwam naar Peking, waar hij sindsdien doceert aan de lerarenopleiding. Als alleenstaande heeft hij geen recht op een huis, tenzij hij het koopt. Op een kamer in het instituut heeft hij een atelier voor zich afgeschermd, waar ook een bed staat. Hij verdient 250 gulden per maand, en soms verkoopt hij wat, net genoeg om in leven te blijven. 'Kunstenaars in China hebben een miserabel bestaan,' zegt hij, terwijl hij lachend naar het boeltje om zich heen wijst.

Rompen met aidsvlekken

Zijn eerste grote inspiratiebron was de menselijke huid. *Het verhaal van de huid* heette zijn eerste tentoonstelling in Peking in 1996. De moraliserende maatschappijkritiek droop ervanaf. Bijvoorbeeld van het schilderij *Totem van de 20ste eeuw*: drie voluptueuze vrouwenrompen met aidsvlekken. Het publiek was dus gewaarschuwd: wie zich te veel overgeeft aan seksueel genot, riskeert de dood.

Als westerling is het gemakkelijk je over dit soort zedenmeesterlijke eros-enthanatos-kunst vrolijk te maken. Maar in China is deze benadering heel nieuw. De seksualiteit is immers in het Rijk van het Midden nog maar net ontdekt, althans door een opkomende stedelijke middenklasse.

Alles wat naar seksualiteit zweemde, was tijdens de lange periode van maoïstische hersenspoeling een verwerpelijk product van het decadente Westen. Plezier mag nu. Maar de seksuele bevrijding was nog maar nauwelijks begonnen of daar doemde het aidsgevaar op.

Drie jaar geleden kreeg Feng het idee voor een nieuw motief. 'Een vriend van mij was fotograaf voor trouwpartijen. Toen ik

den en modieus zijn, maar de culturele ontwikkeling blijft achter bij de economische, en dat scheidt een leegte.' Wordt zijn boodschap begrepen? 'Gewone mensen zien heel goed dat het allemaal schone schijn is. Kenners zien er een combinatie in van pop art en meer traditionele kunst.'

Feng Zhenjie is geen roepende in de woestijn. Hij kent zo'n twintig Chinese en Taiwanese schilders, allemaal ongeveer

'De culture ontwikkeling blijft achter bij de economische'

eens met hem meeging, viel me op hoe ontzettend elegant het bruidspaar was gekleed. Dat was vroeger anders. Vroeger was het leven simpel en waren de mensen zuinig. Maar sinds China zich heeft opengesteld, zijn er steeds meer mensen die het geld opzichtig laten rollen. En wat voor die bruiloften geldt, gaat ook op voor de hele maatschappij: allemaal show, oppervlakkigheid, façade, make-up.'

Sociale kritiek dus? 'In zekere zin wel. Maar het is ook zelfkritiek, want misschien ben ikzelf net zo. Iedereen wil zo graag mo-

even oud als hijzelf, die op dezelfde lijn zitten. Van de autoriteiten krijgen ze weinig waardering, al komen die niet openlijk voor hun afkeuring uit. 'Mijn werk zal in China niet gemakkelijk op grote exposities komen. Kleinere tentoonstellingen worden soms met een bureaucratisch smoesje voortijdig gesloten. De laatste tijd wordt de situatie wat beter.'

Feng zint op nieuwe ideeën. Als hij over de moderne schijnwereld is uitgeschilderd, zal zijn volgende thema ongetwijfeld opnieuw een kritische boodschap zijn.

De schilder: 'Vroeger waren Chinezen zuinig, nu laten ze het geld opzichtig rollen'

'S Nachts rukt hij er met zijn spuitbus op uit, bij voorkeur in de winter, om de kans dat de politie hem betrapt zo klein mogelijk te maken. China's eerste en waarschijnlijk nog steeds enige graffitikunstenaar gaat naar een muur die hij overdag heeft uitgezocht. Een huis dat afgebroken zal worden, een oude openbare wc, een vervallen muur bij een bouwplaats. Hij begint bij de nek rechtsonder, en met een snelle beweging verschijnen in een oogwenk de contouren van zijn kale, twee meter lange hoofd, zonder oog of oor. En dan fietst hij snel weg, hopend dat deze poging tot *dialog* een antwoord krijgt, al was het maar van iemand die er zich grondig aan ergert.

Soms spuit hij er nog gauw even zijn handtekening bij: AK-47, het geduchte Sovjet-machinegeweer kalasjnikov. Van dit symbool van het geweld heeft hij zijn vredes-

wapen en zijn geuzennaam gemaakt. Hij noemt zich ook 18K, oftewel 18-karaats. Dat slaat op het materialisme dat hij in het moderne China overal om zich heen ziet.

De 36-jarige Zhang is in Peking een fenomeen. Beeldende kunstenaars zijn bij het grote publiek praktisch onbekend, maar

Estland en straks ook in Nederland. In China heeft hij zegge en schrijve één keer een tentoonstelling gehad, in een voormalige tempel in Peking. 'En dat kon alleen omdat ik bevriend ben met iemand die daar werkt,' zegt hij. 'De Chinese regering vindt moderne kunst gevaarlijk. Van kunstenaars

'Ze hebben van Peking een lelijke stad gemaakt'

de provocerende kunst van Zhang Dali kent iedere verkeersdeelnemer. Kunst? Sommigen vinden het vervuiling of vandalisme, anderen onzin, en de meesten vinden helemaal niets.

Zhang heeft geëxposeerd in de Verenigde Staten, Italië, Frankrijk, Engeland,

die willen praten over de problemen van China, moet ze niets hebben. Hier in Peking zijn maar twee of drie galerieën, en er is niet één museum voor moderne kunst.'

Zhang Dali komt uit een gewone familie van Mantsjoe-Chinezen. Zijn ouders werkten in een staatsvliegtuigfabriek in de

Atelier: Zhang Dali leeft van de verkoop van zijn tl-profielen

noordelijke stad Harbin in Mantsjoerije, zo ongeveer de koudste en saaiste stad van China. Het vrije leven van een kunstenaar trok hem aan. Maar daarvoor moest hij naar de grote stad. Hij vertrok naar Peking en doorliep de Academie van Schone Kunsten. Zhang Dali werd bekend als de eerste Chinese hippie. Hij vond werk als illustrator, en hij vond ook een Italiaanse vriendin, die in Peking theaterwetenschappen studeerde. In datzelfde jaar, 1989, maakte het bloedbad van Tiananmen een eind aan de beginnende openheid in de politiek. 'De sfeer hier was onhoudbaar geworden. Ik wilde naar een vrij land. Mijn vriendin wilde terug naar Italië. We zijn toen samen gegaan.' Ze gingen naar de stad waar zij vandaan kwam, Bologna, en bleven er zes jaar. Het gesprek met Zhang vindt dan ook plaats in het Italiaans.

'Na drie jaar heb ik het schilderen verlaten en ben ik begonnen met conceptuele kunst. Mijn Leitmotiv was: hoe kun je een dialoog voeren met mensen van wie je de taal niet eens kent?' Daarmee was Zhangs graffitikunst geboren. Twee of drie dagen nadat hij zijn hoofd op een muur had gespoten, kwam hij terug om naar de reacties te kijken en die te fotograferen. Iemand 'antwoordde' bijvoorbeeld met *Chi sei?* (Wie ben je?), een ander, lekker vulgair, met *Vaffanculo* (Stop maar in je reet). Hoe de reactie ook was, de kunstenaar was opgetogen, want 'er was in ieder geval een dialoog begonnen'.

Zhang Dali wilde terug naar China. Zijn vriendin, inmiddels zijn vrouw, ook. In 1995 was het moment gekomen. Om zijn dialoog voort te zetten, had Zhang muren nodig. Maar die zijn in China niet vrij. Alleen de autoriteiten mogen erop schrijven, bij voorkeur een verbod. Dus kreeg Zhang, ondanks zijn voorzorgsmaatregelen, na een tijdje de politie op zijn dak. 'Ze zeiden me dat het niet mocht. Ze zijn daarna nog een keer terug geweest. Maar de sfeer is nu wat opener. Als je je niet met politiek bemoeit, maken ze er geen werk van. De politie zegt dat het niet mag, en ik ga ermee door.'

AK-47 laat onder een druk viaduct een paar van zijn graffitiwerken zien. Voor een van zijn eigen koppen ligt op het trottoir een dronken man te slapen. 'Pas dit jaar heb ik voor het eerst antwoord gekregen,' zegt hij, wijzend op de twee gezichten en de namen van popsterren die iemand bij een van zijn

Profiel: Zhang Dali spuit zijn eigen beeltenis 's nachts op kale muren

graffiti heeft gespoten. 'Dat is een dialoog. Tot nu toe was ik de enige die praatte. Ik voelde me heel eenzaam. De Chinezen zijn zo bang om zich te uiten. Dat wil ik veranderen. Een taxichauffeur zei me eens toen we voorbij een hoofd van me reden: dat is het symbool van de maffia. Anderen denken dat het inderdaad iets te maken heeft met kunst.'

Eerst spuitbus, dan sloophamer

Soms gebruikt Zhang eerst de spuitbus, en dan de sloophamer. Samen met een paar arbeiders van een aanpalend bouwproject hakt hij vlugvlug zijn eigen profiel uit, maakt er een foto van, en smeert hem. Vaak is door het gat van de muur postmoderne nieuwbouw te zien. 'Ze hebben van Peking een lelijke stad gemaakt. Ze denken dat Peking modern wordt door er een tweede New York van te maken. Maar een volk wordt niet modern door nieuwe gebouwen, maar door nieuwe gedachten.'

AK-47 is bezeten van de afbraakwoede, voor hem het symbool van de verloedering. Sommigen vinden hem een vervuiler, maar de werkelijke vervuiling van Peking, zegt hij, bestaat uit het woud van splinternieuwe ko-

lossen van glas en staal. Zelf woont hij met zijn vrouw en twee kinderen in een ruim honderd jaar oud huis rond een binnenplaats in een *hutong*, een van die karakteristieke smalle straatjes van het oude Peking die in snel tempo aan het verdwijnen zijn. 'Ze hebben al tweeduizend hutongs verwoest, want die vinden ze niet mooi. Je zult zien dat dit huis binnen drie jaar ook tegen de vlakte gaat.'

Een van de gebouwtjes aan de binnenplaats is zijn atelier. Overal is daar zijn kop aanwezig, nu als schildering, als rood oplichtende tl-buis of als foto van graffiti. Hij leeft van de verkoop van deze koppen. In een hoek staat een doos met kaarsen. Ze hebben de vorm van een pistool. AK-47 zet er een tegen zijn slaap, en lacht. ■

Het werk van Zhang Dali en Feng Zhengji is met dat van dertien andere jonge Chinese kunstenaars te zien op de multimedia-expositie 'Food for thought', van 21 november tot en met 12 december in De Witte Dame in Eindhoven (tel. 040-296.1136). De expositie is onderdeel van het landelijke festival 'Chinese Karakters'. Zie ook de onze Wereld-agenda.